तव विरहे...... ।

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

1. गीतगोविन्दस्य कर्ता कः?

(जयदेवः, वेदव्यासः, कालिदासः) उ. जयदेवः

2. गीतगोविन्दे कति सर्गाः सन्ति ?

(द्वादश, दश, पञ्चदश) उ. द्वादश

3. जयदेवः कस्मिन् देशे जनिमलभत ?

(मङ्गलदेशे, वङ्गदेशे, केरलदेशे) उ. वङ्गदेशे

4. सा भारं मनुते । किम् ?

(हारं, पुष्पं, शिलां) उ. हारं

5. मलयजपङ्कं विषमिव पश्यति । का ?

(राधा, सखी, शारिका) उ. राधा

6. विरहविहितमरणा का ?

(हरिणी, राधा, प्रियसखी) उ. राधा

7. का गणे नान्तर्भवति ?

(शारिका, केशवः, कन्दर्पः) उ. शारिका

8. किसलयतल्पं हुताशनकल्पं मनुते । कस्मात् ?

(विरहात्, भयात्, क्रोधात्) उ. विरहात्

9. राधा कथं हरिरिति हरिरिति जपति ?

(सकामं, सदाहं, अलोलम्) उ. सकामं,

10. शार्दूलविक्रीडितं विरचयन् यमायते । कः ?

(कामदेवः, कृष्णः, व्याघ्रः) उ. कामदेवः

उदाहरणानुसारं विश्लेषयत ।

तापोऽपि = तापः + अपि ।

कन्दर्पोऽपि ---------- + ----------- ।

कापि = का + अपि ।

सापि --------- + ----------- ।

नयननलिनमिव = नयननलिनम् + इव ।

बालशशिनमिव - - - - - - - - - - + - - - - - - - - ।

यथोचितं योजयत ।

क		ख
आवासः	-	विषम्
राधा	-	यमः
मलयजपङ्कम्	-	विपिनम्
कन्दर्पः	-	जाला
प्रियसखीमाला	-	हरिणी ।

आवासः	-	विपिनम्
राधा	-	हरिणी ।
मलयजपङ्कम्	-	विषम्
कन्दर्पः	-	यमः
प्रियसखीमाला	-	जाला

श्लोकं पठित्वा प्रस्तुतानां अप्रस्तुतानि लिखत ।

आवासो विपिनायते प्रियसखीमालापि जालायते ।
तापोऽपि श्वसितेन दावदहनज्वालाकलापायते ।
सापि त्वद्विरहेण हन्त हरिणीरूपायते हा कथं
कन्दर्पोऽपि यमायते विरचयञ्छार्दूलविक्रीडितम् ।।

प्रस्तुतानि	अप्रस्तुतानि
आवासः	
प्रियसखीमाला	
तापः	

राधा	
कन्दर्पः	
मलयजपङ्कम्	
श्वसितपवनम्	
किसलयतल्पम्	

प्रदत्तं गीतं पठित्वा आस्वादनटीकां लिखत।

दिशि दिशि किरति सजलकणजालम्।
नयननलिनमिव विगलितनालम्।।
(सूचनाः- जयदेवः, गीतगोविन्दम्, विरहातुरा राधिकायाः अवस्था, केशवदर्शनकांक्षया सर्वासु दिक्षु प्रसरति)

इष्टतमं गीतं चित्वा आस्वादनटीकां लिखत।

१. नयनविषयमपि किसलयतल्पम्
कलयति विहितहुताशनकल्पम्।।
२. हरिरिति हरिरिति जपति सकामम्।
विरहविहितमरणेव निकामम्।।
३. सरसमसृणमपि मलयजपङ्कम्।
पश्यति विषमिव वपुषि सशङ्कम्।।

' क' विभागात् प्रदत्तस्य आशयस्य अनुयोज्यं गीतं ' ख' विभागात् चित्वा लिखत।

क	**ख**
राधा हरिरिति सकामं जपति।	सरसमसृणमपि मलयजपङ्कम्।

	पश्यति विषमिव वपुषि सशङ्कम् ।।
श्वसितपवनं मदनदहनमिव वहति ।	हरिरिति हरिरिति जपति सकामम् । विरहविहितमरणेव निकामम् ।।
मलयजपङ्कं विषमिव पश्यति.	श्वसितपवनमनुपमपरिणाहम् । मदनदहनमिव वहति सदाहम् ।।

क	ख
विरहेण अन्तस्तापो वर्धते ।अतः राधा अतिदीर्धं निश्वसति । सः निश्वासः कामाग्निरिव प्रतीयते ।	दिशि दिशि किरति सजलकणजालम् । नयननलिनमिव विगलितनालम् ।।
राधा अश्रुपूर्णं परिक्लान्तं च नयनं कृष्णदर्शनकांक्षया सर्वासु दिक्षु प्रसरति ।	नयनविषयमपि किसलयतल्पम् कलयति विहितहुताशनकल्पम् ।।
राधा पल्लवैः रचितम् अपि तल्पम् अग्निविरचितं तल्पं इव गणयति ।	श्वसितपवनमनुपमपरिणाहम् । मदनदहनमिव वहति सदाहम् ।।

' तव विरहे ' इति अष्टपद्याः आस्वादनटीकां सूचनानुसारं लिखत ।

अथवा

सूचनानुसारं विरहिण्याः राधायाः अवस्थामधिकृत्य टिप्पणीं लिखत ।

सूचकाः- आवासो विपिनायते,उदारं हारं भारं मनुते,विषमिव पश्यति, विगलितनालं, किसलयतल्पं विहितहुताशनकल्पम्,हरिरिति हरिरिति जपति ।

श्लोकं पठित्वा आशयं स्ववाक्यैः लिखत ।

क. स्तनविनिहितमपि हारमुदारम् ।
सा मनुते कृशतनुरिव भारम् ।।

ख. दिशि दिशि किरति सजलकणजालम् ।
नयननलिनमिव विगलितनालम् ।।

श्लोकं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

सरसमसृणमपि मलयजपङ्कम् ।

पश्यति विषमिव वपुषि सशङ्कम् ।।

प्रश्नाः-

१. मलयजपङ्कं कीदृशम् ?

२. चन्दनमित्यर्थे प्रयुक्तं पदं किम् ?

३. अस्य गीतस्य आशयं स्ववाक्यैः लिखत ।

गद्यभागं पठित्वा प्रादेशिकभाषया आङ्गलभाषया वा अनुवदत ।

द्वादशसर्गात्मकः ग्रन्थो भवति गीतगोविन्दम् । द्वादशशतकस्य प्रारम्भ एव अस्य रचनाकालः । भावात्मकेऽस्मिन् काव्ये राधाकृष्णयोः परस्परानुरागः वर्ण्यते । केरलेषु सोपानसङ्गीतरूपेण प्रचारमाप्तं भवति गीतगोविन्दम् । गीतिकाव्ये श्लोकः तदनन्तरं पदमिति क्रमः ।

वृज हरितम् ।

I. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

१..पञ्चमवेदःइति प्रख्यातः ग्रन्थः कः ?

(रामायणम्,महाभारतम्,कठोपनिषत्)उ.महाभारतम्

२. एषः सर्वदा अस्मान् परित्रातुं व्यग्रः आसीत् ।एषः कः ?

(वृक्षः,व्याधः, सर्पः) उ.वृक्षः

३. हा हतोऽस्मि ।कस्य रोदनमिदम् ?

(पक्षिणः, लुब्धकस्य, वृक्षस्य) उ. लुब्धकस्य

४. पितरौ कृतज्ञतापूर्वकं कम् अनमताम् ?

(वृक्षराजं,सर्पं, व्याधं) उ.वृक्षराजं

५. "शारिके जानामि सर्वं वृत्तान्तम् ।" कस्याः वचनमिदम् ?

(तापस्याः, मातुः, शारिकायाः) उ.तापस्याः

६. "एकस्यां शाखायां वृक्षः तां दोलयितुं प्रचक्रमे "काम् ?

(तापसीं,शारिकां,मातरं) उ.शारिकां

७. शुककथा कस्मिन् ग्रन्थे उपलभ्यते ?

(महाभारते, रामायणे, रघुवंशे) उ.महाभारते

II. प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा अधोनिर्दिष्टानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

क.

मातुः पक्षान्तः निद्रासुखमनुभूयमानाः वयं यथाकथञ्चित् सुप्तोत्थिताः । पितरौ भोजनमन्विष्य गतौ । तयोः आगमनकालं यावत् वृक्ष एव पितरौ । स अस्मान् पोतकानिव संरक्षति स्म ।

मम अनुजानां शब्दं श्रुत्वा एव नीडात् बहिरागता । वृक्षस्य अधः तण्डुलान् प्रसृतान् यदृच्छया अपश्यम् । तण्डुलान् आहर्तुम् उद्युक्तायां 'हा हतोऽस्मि' ! इति रुदितमश्रौषम् । वृक्षस्य एका शुष्कशाखा कस्यचित् जालधारिणः लुब्धकस्य शिरसि अपतत् इव ।

1) गद्यांशे विद्यमानानां क्त्वान्त-ल्यबन्त-तुमुन्नन्तपदानि चित्वा लिखत ।
2) कौ भोजनमन्विष्य गतौ ?
3) वृक्षस्य अधः किम् अपश्यत् ?
4) 'हा हतोऽस्मि' ! इति रुदितमश्रौषम् । कः कस्मात् रोदिति ?
5) उदाहरणानुसारं पदं विश्लेषयत ।

उदा

हरिरत्र = हरिः + अत्र

- बहिरागता = --------- + -------- ।

ख.

"भवन्तः गच्छन्तु, नाहमधुना आगच्छामि । अस्य दयनीयाम् अवस्थां विचिन्त्य कथमेतं त्यक्त्वा गन्तुम् शक्नुमः? । एषः सर्वदा अस्मान् परित्रातुं व्यग्रः आसीत् । तत्सर्वं विस्मृत्य आपदि एतम् अनादृत्य गन्तुं नाहं समर्था । गच्छन्तु सर्वे गच्छन्तु ।"

सगद्गदं पुनःपुनः विलपन्ती अन्येषां गमनं सास्त्रं पश्यन्ती तमेव गाढमाश्लिष्य "नाहं गच्छामि,नाहं गच्छामि भवन्तं विहाय नाहं कुत्रापि गच्छामि" ।

I. "भवन्तः गच्छन्तु, नाहमधुना आगच्छामि । कस्याः वचनमिदम् ?
II. अन्येषां गमनं कथं पश्यन्ती ?
III. गद्यभागे विद्यमानानां क्त्वान्त-ल्यबन्त-तुमुन्नन्त अव्ययानि चित्वा लिखत ।
IV. गद्यभागस्य आशयं स्ववाक्यैः संगृह्य लिखत ।
V. रेखाङ्कितपदं विश्लेषयत ।

ग.

सा वात्सल्यपूर्णेन चक्षुष तां विलोक्य स्मितमुखी अभूत् । तदा शीतलानिलः विचचाल । मेघः अमृतम् अवर्षयत् । न चिरेणैव वृक्षः पल्लवितः, पत्रैः शाखाभिः च सम्पुष्टः यथापूर्वं परिणतिं प्राप्तवान् । तत्र एकस्यां शाखायां वृक्षः तां दोलायितुं प्रचक्रमे ।
'विलसतु हरिताभां लोकभूत्यै नितान्तम् ।।'

i. सा कीदृशेन चक्षुषा तां विलोक्य स्मितमुखी अभूत् ?
ii. वृक्षः तां किं कर्तुं प्रचक्रमे ?
iii. रेखाङ्कितपदस्य विश्लेषणं कुरुत ।
iv. तदा कः विचचाल ?

III. कथास्तम्भं क्रमीकुरुत ।

क.

* वृक्षः सम्पुष्टः अभवत् ।
* एका शारिका वृक्षं त्यक्त्वा गन्तुम् अशक्ता ।
* व्याधस्य शरेण वृक्षः विद्धः विषबाधितःच ।
* शुष्कं वृक्षं त्यक्त्वा सर्वे गतवन्तः ।
* शारिकायाः आर्द्रतायां सन्तुष्टा तापसी वृक्षं शारिकां च अनुगृह्णाति ।

ख.

* तापसी वात्सल्यपूर्णेन चक्षुषा तां विलोक्य स्मितमुखी अभवत् ।

- विषलिप्तः वृक्षः क्रमेण शुष्कः अभवत् ।
- शारिका पुरतः तापसीम् अपश्यत् ।
- वृक्षं अनादृत्य गन्तुं सा न समर्था ।
- वृक्षः पल्लवितः पत्रैः शाखाभिः संपुष्टः अभवत् ।
- विगलितलक्ष्यस्य व्याधस्य शरेण वृक्षः विद्धः ।

IV. प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा रेखाङ्कितपदानाम् समानपदानि पेटिकातः चित्वा लिखत ।

तदा शीतलः अनिलः विचचाल । मेघः अमृतम् अवर्षत । नचिरेणैव वृक्षः पल्लवितः, पत्रैः शाखाभिः च सम्पुष्टःयथापूर्वं परिणितिं प्राप्तवान् । तत्र एकस्यां शाखायां वृक्षः तां दोलयितुं प्रचक्रमे । विलसतु हरिताभां लोकभूत्यै नितान्तम् ।।

आघोषः, पादपः, परिणामः, पर्णैः, वातः

उत्तरम्

तदा शीतलः वातः विचचाल । मेघः अमृतम् अवर्षत । नचिरेणैव पादपः पल्लवितः, पर्णैः शाखाभिः च सम्पुष्टःयथापूर्वं परिणामः प्राप्तवान् । तत्र एकस्यां शाखायां वृक्षः तां दोलयितुं प्रचक्रमे । विलसतु हरिताभां लोकभूत्यै नितान्तम् ।।

V. पितरौ कृतज्ञतापूर्वकं वृक्षराजम् अनमताम् । एतत् सन्दर्भं मनसि निधाय सम्भाषणं पूरयतु ।

माता - पुत्रि !शारिके!

शारिका - --------------- ।

माता - कुतः त्वं भीता इव दृश्यते ?

शारिका - ----------------- ।

माता - लुब्धक इति !कः सर्वान् अरक्षत् ?

शारिका - -------------------- ।

माता - वृक्षराजं सधन्यवादं प्रणमामः ।

HSSLiVE.IN

VI. रेखाङ्कितपदानां स्थाने कोष्ठकात् समानार्थकपदान्युपयुज्य वाक्यं पुनर्लिखत।

प्रातः निर्झर्याः कलरवं श्रुत्वा शाखामृगाणां लाङ्गूलान्दोलनं च दृष्ट्वा शाखायां मन्दं मन्दं आन्दोलयन्ती अहं व्याधस्य लक्ष्यमभवम्।

(निषादस्य,वानराणां,निशम्य)

VII. गद्यभागं पठित्वा क्त्वान्त- ल्यबन्त- तुमुन्नन्तपदानि चित्वा लिखत

भवन्तः गच्छन्तु, नाहमधुना आगच्छामि। अस्य दयनीयाम् अवस्थां विचिन्त्य कथमेतं त्यक्त्वा गन्तुम् शक्नुमः।

क्त्वान्तम् -

ल्यबन्तम् -

तुमुन्नन्तम् -

VIII.कोष्ठकात् समुचितपदानि स्वीकृत्य गद्यभागस्थ रिक्तस्थानानि पूरयत।

(व्याधस्य, निर्झर्याः, आन्दोलयन्ती, दृष्ट्वा)

प्रातः ------ कलरवं श्रुत्वा शाखामृगाणां लाङ्गूलान्दोलनं च ------- शाखायां मन्दं मन्दं ---------- अहं --------- लक्ष्यमभवत्।

IX. भाषान्तरीकरणं कुरुत।

१. व्यासप्रणीतः इतिहासग्रन्थः भवति महाभारतम्। महत्तरोऽयं ग्रन्थः पञ्चमवेदत्वेन परिगण्यते। महत्वात् भारवत्वाच्च महाभारतमुच्यते। कुरूणां पाण्डवानां च चरितं मुख्यतया तत्र प्रतिपाद्यः। अपि च बहूनि उपाख्यानानि तत्र तत्र निबद्धानि।

२. पितरौ भोजनमन्विष्य गतौ। तयोः आगमनकालं यावत् वृक्ष एव पितरौ। स अस्मान् पोतकानिव संरक्षति स्म। मम अनुजानां शब्दं श्रुत्वा एव नीडात् बहिरागता। वृक्षस्य अधः तण्डुलान् प्रसृतान् अपश्यत्।

X. गद्यभागं पठित्वा प्रश्नानानाम् उत्तराणि लिखत।

व्यासप्रणीतः इतिहासग्रन्थः भवति महाभारतम्। महत्तरोऽयं ग्रन्थः पञ्चमवेदत्वेन परिगण्यते। महत्वात् भारवत्वाच्च महाभारतमुच्यते। कुरूणां पाण्डवानां च चरितं मुख्यतया तत्र प्रतिपाद्यः। अपि च बहूनि उपाख्यानानि तत्र तत्र निबद्धानि। "यदिहास्ति तदन्यत्र यन्नेहास्ति न तत्क्वचित्" इति व्यासस्य वचनं प्रसिद्धम्।

१. व्यासप्रणीतः इतिहासग्रन्थः कः?

२. पञ्चमवेदत्वेन किं परिगण्यते ?

३. महाभारतं कथमुच्यते ?

४. महाभारते कति पर्वाणि सन्ति ?

५. महाभारतस्य मुख्यप्रतिपाद्यविषयः कः ?

६. व्यासस्य प्रसिद्धं वचनं किम् ?

भविष्ये तव ।

I. मञ्जूषातः उचितपदानि स्वीकृत्य उत्तरयत ।

1. विश्वचलच्चित्र इतिहासे प्रथमं चलच्चित्रं भवति ।

(भगवद्गीता, आदिशङ्कराचार्यः, प्रियमानसम्) उ. आदिशङ्कराचार्यः

2. सालारं नाम किम् ?

(आतुरालयम्, वृद्धसदनम्, विद्यालयम्) उ. वृद्धसदनम्

3. पुत्रः स्नुषा च ----------------- सोपानमार्गेण बहिरागच्छति ।

(मन्दिरात्, कार्यालयात्, यानात्) उ. कार्यालयात्

4. कार्यालयस्य देहल्यां स्थाणुमवलमवलम्ब्य उपविशति अपरा ------------- ।

(रोसी, वृद्धमाता, स्नुषा) उ. वृद्धमाता

5. सोपानस्य वामतः एका पुरातनी ------------- ।

(सरणी, द्रोणी, पीठिका) उ. द्रोणी

6. तात प्रकोष्टे तस्मिन् --------------- वर्तते ।

(उष्णं, शैत्यं, धूमं) उ. उष्णं

7. खिन्नः इति पदस्य समानार्थः कः?

(सन्तुष्टः, दुःखितः, पलायितः) उ. दुःखितः

8. तत्र व्यजनमेकं स्थाप्यताम् - कस्याः इदं वचनम् ?

(रोस्याः, वृद्धमातुः, पत्न्याः) उ. रोस्याः

9. दिनाभ्यन्तरे मृतिस्तासाम् - कस्याः इदं वचनम् ?

(रोस्याः, मातुः,पत्न्याः) उ. पत्न्याः

II. उदाहरणानुसारं विश्लेषयत।

उदाः- ततस्तस्य = ततः + तस्य।

मृतिस्तासाम् = - - - - - + - - - - - - - ।

नेष्यमाणस्त्वम् = - - - - - - + - - - - - - ।

III. क्त्वान्त- ल्यबन्त- तुमुन्नन्तपदानि चित्वा लिखत।

क.

पुत्रः परिवृत्य अवलोकयति। रोसी आगच्छति। रोसी वदति। लक्ष्म्यै व्यजनम् अनपेक्षितमेव। ईदृशमुष्णं सोढुं सा समर्था एव। एतस्मादपि असह्यमुष्णं सोढ्वा एव सा भवन्तमपोषयत्।

क्त्वान्तम् -

ल्यबन्तम् -

तुमुन्नन्तम् -

उत्तरम्

क्त्वान्तम् - सोढ्वा

ल्यबन्तम् - परिवृत्य

तुमुन्नन्तम् - सोढुं

ख

पुत्रः सालारात् बहिः आगत्य चिन्तामग्नो बभूव। ईदृशमुष्णं सोढुं सा समर्था इति वाक्यं श्रुत्वा सः स्तब्धः।

क्त्वान्तम् -

ल्यबन्तम् -

तुमुन्नन्तम् -

उत्तरम्

क्त्वान्तम् - श्रुत्वा

ल्यबन्तम् - आगत्य

तुमुन्नन्तम् - सोढुं

IV, पेटिकातः पदान्युपयुज्य वाक्यानि पूरयत।

चिन्ताकुले नेत्रे	उपनेत्रं	गृह्णाति
खिन्नः पुत्रः	दक्षिणहस्तं	अपसार्यते
बालकः पितुः	दर्पणे	दृश्यते।

उत्तरम्

चिन्ताकुले नेत्रे दर्पणं दृश्यते।

खिन्नः पुत्रःउपनेत्रं अपसार्यते।

बालकः पितुः दक्षिणहस्तं गृह्णाति।

VII. संस्कृतभाषया अनुवदत।

വൃദ്ധജനപരിപാലനം നമ്മുടെ കർത്തവ്യമാണ്.
ഗുരുജനങ്ങൾ ദേവതാസമാനരാണ്.
നമ്മുടെ ജീവിതം മാതൃകാപരമാവണം.

VIII. यथोचितं योजयत।

वृद्धसदनम् - वाहनम्

यानम् - सालारम्

द्रोणी - अन्तेवासिनी

रोसी - पात्रम्।

उत्तरम्

वृद्धसदनम् - सालारम्

यानम् - वाहनम्

द्रोणी - पात्रम्

रोसी - अन्तेवासिनी ।

IX. कोष्ठकात् उचितपदानि स्वीकृत्य रिक्तस्थानानि पूरयत ।

पुत्रः कार्याने -------------- ।चिन्ताकुले नेत्रे ----------- दृश्यते । खिन्नः पुत्रः उपनेत्रम् अपसार्य करवस्त्रेण मुखं ----------------- ।

(मार्जयति, उपविशति, अपसार्य, दर्पणे)

उत्तरम्

पुत्रः कार्याने उपविशति । चिन्ताकुले नेत्रे दर्पणं दृश्यते । खिन्नः पुत्रः उपनेत्रम् अपसार्य करवस्त्रेण मुखं मार्जयति ।।

X. खण्डिकां पठित्वा प्रदत्तेषु प्रश्नवाचकशब्देषु त्रीणि उपयुज्य प्रश्नवाक्यानि लिखत ।

रोसी मुखात् उपनेत्रम् अपसार्य पुनः स्थापयति । पुत्रः कार्याने उपविशति । चिन्ताकुले नेत्रे दर्पणं दृश्यते । रोस्याः शब्दं प्रतिध्वनति । खिन्नः पुत्रः उपनेत्रम् अपसार्य करवस्त्रेण मुखं मार्जयति ।

(कुत्र, कः, केन, का)

XI. गद्यभागं पठित्वा पटकथारूपेण परिवर्त्य लिखत ।

क.

" तिष्ठत तत्रैव तिष्ठत । भवदीयं सर्वं प्रयच्छत । नो चेत् प्राणान् हरिष्याम्यहम् । " काननमध्यात् कर्णकठोरं गर्जनं श्रुत्वा सप्तर्षयः चकिताः अभवन् । झटिति तीक्ष्णं रक्तपङ्किलं खड्गं प्रसार्य भयङ्करः कश्चन निषादः तेषां पुरतः आपतत् । " सर्वमपि प्रयच्छत " सः उच्चैराक्रोशत् ।

ख

" भवन्तः गच्छन्तु , नाहमधुना आगच्छामि । अस्य दयनीयाम् अवस्थां विचिन्त्य कथमेतं त्यक्त्वा गन्तुम् शक्नुमः ? एषः सर्वदा अस्मान् परित्रातुं व्यग्रः आसीत् । तत्सर्वं विस्मृत्य आपदि एतम् अनादृत्य गन्तुं नाहं समर्था । गच्छन्तु, सर्वे गच्छन्तु ।"

ग.

कतिपयदिनानन्तरं पाणिनिः मात्रा दास्या साकं जलमाहर्तुं नदीमगच्छत् । दैनिकक्रम इव माता कुम्भे जलं पूरयित्वा तटगते शिलातले न्यस्यति स्म । सा पुत्रमेवम् अवदत्- "पुत्र, निरन्तरं घटविन्यासेन तदधोभागस्य चिह्नं शिलोपरि न पश्यसि किम् ? एवं शिलायामपि परिणामो भवति,किं नु खलु त्वयि न ? कष्टेयं दशा ।"

HSSLiVE.IN

पटकथा (मातृका)

१. प्रदत्तं गद्यभागं पटकथारूपेण लिखत ।

" तिष्ठत तत्रैव तिष्ठत । भवदीयं सर्वं प्रयच्छत । नो चेत् प्राणान् हरिष्याम्यहं । " काननमध्यात् कर्णकठोरं गर्जनं श्रुत्वा सप्तर्षयः चकिताः अभवन् । झटिति तीक्ष्णं रक्तपङ्किलं खड्गं प्रसार्य भयङ्करः कश्चन निषादः तेषां पुरतः आपतत् । " सर्वमपि प्रयच्छत " सः उच्चैराक्रोशत् ।

दृश्यम् - १

कथापात्राणि - रत्नाकरः , सप्तर्षयः

प्रदेशः - घोरं वनम् ।

रङ्गविवरणम्	सम्भाषणम्	विनिमयः
निबिडम् वनम् । तत्र अनेकाः वन्यजीविनःसन्ति । सिंह , व्याघ्र, वनगज इत्यादयः वन्यमृगाः तत्र तत्र निर्भयेन अटन्ति । तत्र एका नदी अस्ति । वने स्वच्छन्दं विहरन्तः सप्तर्षयः नद्यां जलं पातुं उद्युक्ताः. . .	" तिष्ठ तत्रैव तिष्ठ भवदीयं सर्वं प्रयच्छत । नो चेत् प्राणान्	छायाग्राही वनं विपुलीकरोति

सप्तर्षयः कर्णकठोरं गर्जनं श्रुत्वा चकिताः । भयङ्कररूपः कश्चन निषादःखड्गं प्रसार्य तेषां पुरतः आपतत् । सः उच्चैराक्रेशत् सप्तर्षिषु अन्यतमःमहान् योगी वसिष्ठःतम् अपृच्छत् । निषादः उच्चैराक्रोशत् ।	हरिष्याम्यहम् ।" " सर्वमपि प्रयच्छत" । " केवलं कमण्डलुः वल्कलश्च अस्माकं धनम् ,तेन तव किं प्रयोजनम् ।" कमण्डलुश्चेत् कमण्डलुः दातव्यं तत् ।"	छायाग्राही निषादस्य समीपे छायाग्राही तेषां समीपे
वसिष्ठः स्नेहेन समन्दहासम् उवाच । वसिष्ठस्य " वत्स " इति सम्बोधनेन तस्य मनसि कामप्यनुभूतिम् अजायत । सः प्रत्यवदत् । वसिष्ठः उवाच ।	" वत्स कस्त्वं , तेन तव किं प्रयोजनम् ?" " अहं रत्नाकरो नाम निषादः । पथिकानां धनप्राणापहरणं कृत्वा कुटुम्बं पालयामि । " धनप्राणापहरणं किं न पापाय ? अस्य पापस्य फलं तव भार्यापुत्रादयः फलभाजः किम् ?"	छायाग्राही समीपे

वसिष्ठस्य अप्रतीक्षितप्रश्नेन , निर्गतकोपः रत्नाकरः किञ्चित् समयम् अचिन्तयत् । सः अवदत् । वसिष्ठः अवदत् ।	" अहं न जाने । पृष्ट्वा आगच्छामि । " तथास्तु ।	

२. प्रदत्तं गद्यभागमाधारीकृत्य पटकथां लिखत ।

" भवन्तः गच्छन्तु , नाहमधुना आगच्छामि । अस्य दयनीयाम् अवस्थां विचिन्त्य कथमेतं त्यक्त्वा गन्तुं शक्नुमः ? एषः सर्वदा अस्मान् परित्रातुं व्यग्रः आसीत् । तत्सर्वं विस्मृत्य आपदि एतम् अनादृत्य गन्तुं नाहं समर्था । गच्छन्तु, सर्वे गच्छन्तु ।"

दृश्यम् - १

कथापात्राणि - शारिका , शुष्कः वृक्षः , शारिकायाः पितरौ , अन्यः पक्षिणश्च ।

प्रदेशः - वनम् ।

रङ्गविवरणम्	सम्भाषणम्	विनिमयः
काननमध्ये एकः शुष्कः वृक्षः । तस्मात् वृक्षात् शुष्काः पर्णाः निपतन्ति । तत्र वृक्षस्य एकस्यां शुष्कशाखायां शारिका उपविशति । तस्याः पितरौ अन्याः पक्षिणश्च तं शुष्कं वृक्षं त्यक्त्वा अन्यत्र गमनाय सन्नद्धाः । ते शारिकाम्	" अये शारिके शीघ्रम् आगच्छतु ।	छायाग्राही समीपे

आह्वयति । शारिका दुःखेन तान् विलेक्य सगद्गदं अवदत्	एषः वृक्षः शुष्कः ।अयं न वासयोग्यः । तस्मात् अन्यत्र गच्छामः ।" "भवन्तः गच्छन्तु । नाहमधुना आगच्छामि ।अस्यां दयनीयाम् अवस्थां विचिन्त्य नाहं कुत्रापि गच्छामि ।"	

शारिकायाः मुखं अश्रुपूर्णं भवति । सा तं वृक्षं गाढमाश्लिष्य , अन्येषां गमनं सास्त्रं पश्यन्ती ,एवम् अचिन्तयत् ।	" एषः वृक्षः सर्वदा अस्मान् परित्रातुं व्यग्रः आसीत् । तत्सर्वं विस्मृत्य कथमेतं त्यक्त्वा गन्तुम् शक्नुमः ।"	छायाग्राही शारिकां विपुलीकरोति ।
शारिकायाः दुःखं दृष्ट्वा वृक्षः अवदत् ।	" शारिके गच्छतु, कतिपयदिनानन्तरम् अहं पतिष्यामि ।अन्यत्र कुत्रापि गत्वा नीडं रचयतु, सुखेन वसतु ।"	छायाग्राही वृक्षस्य समीपे ।
शारिका पुनः अपि तं गाढमाश्लिष्य	" नाहं गच्छामि, नाहं गच्छामि । भवन्तं विहाय नाहं कुत्रापि गच्छामि ।"	
तदा शीतलानिलः विचचाल । मेघः अमृतम् अवर्षत् । वृक्षः पल्लवितः यथापूर्वं अभवत् ।।		

नेपथ्ये पश्चात्तलगीतं श्रूयते ।

"विलसतु हरिताभा लोकभूत्यै नितान्तम् ।"

चिन्तारतो बालकः

I. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

१. क्रिस्तुभागवतस्य कर्ता कः ?

(पि.सि. कुट्टिकृष्णन्, पि.सि. देवस्या,अर्णोस् पातिरी) उ. पि.सि. देवस्या

२. कस्मिन् नगरे शिल्पी कन्यया साकं शिशुम् अपूपुषत् ?

(नसरत्, ताबोर्, एतन्स्) उ. नसरत्

३. तक्षकेण अनुष्ठितं व्रतं किम् ?

(उपवासः,असिधारा, अहिंसा) उ. असिधारा

४. बालकः पित्रा साकं कथम् अवर्धत ?

(अद्भुतानन्दशान्तिभिः, मास्मरिकवृत्या, स्वाभाविकतया) उ. अद्भुतानन्दशान्तिभिः

५. सः बालकः -------- बालकैः सह क्रीडातत्परः आसीत् ।

(आरबीय, यहूद,पार्सी) उ. यहूद

६. कं निरीक्ष्य भविकाले एवं शिष्याः भवेयुः इति सः चिन्तयामास ?

(अजवृन्दं,गोपवृन्दं,यहूदवृन्दं) उ. अजवृन्दं

७. तेन मुनिना कस्य अधित्यकां नीतः ?

(ताबोरद्रेः, नासरथेः, महेन्द्रस्य) उ. ताबोरद्रेः

८. ताबोरद्रेः अधित्यकाम् रम्याः प्रकृतिसम्पदः पश्यन् स्थण्डिले किमकरोत् ?

(अक्रीडत्, अशेत, अतिष्ठत) उ. अशेत

९. 'निजं भाविशिष्यगणं चिन्तयामास ' - कः ?

(जोसफ्, येशुः, मेषपालः) उ. येशुः

१०. 'मुनिः तद्वृत्तं प्रियामाचष्ट' – मुनिः कः ?

(जोसफ्, येशुदेवः, मरिया) उ. जोसफ्

II. गद्यभागस्य आशयप्रतिपादकं श्लोकं चित्वा लिखत ।

गद्यभागः- मातापित्रोः अद्भुतानन्देन शान्त्या च साकं वृद्धिमुपगतः ।

(क) आत्मना बलवानेष ज्ञानपूर्णश्च बालकः ।
अवर्धत समं पित्रोरद्भुतानन्दशान्तिभिः ।।

(ख) यहूदबालकैरन्यैः क्वापि क्रीडारतस्तथा ।
क्वापि चिन्तापरः सर्वैरलक्ष्यत स बालकः ।।

III. क विभागे प्रदत्तस्य आशयस्य समानार्थकं श्लोकं ख विभागात् चित्वा लिखत।

क	ख
प्रकृतिदृश्यम् आस्वाद्य सः स्थण्डिले अशेत।	मेषपालैर्नीयमानं मेषयूथं निरीक्ष्य सः। कुमारश्चिन्तयामास भाविशिष्यगणं निजम्॥
अजगणं दृष्ट्वा भाविशिष्यगणं चिन्तयामास।	यहूदसमुदाचारवर्त्मना तं कुमारकम्। नेतुं वैदिकलेखान्स तक्षकस्तमशिक्षयत्॥
सः तक्षकः वैदिकलेखान् अशिक्षयत्।	मुनिना तेन नीतोऽसौ ताबोरद्रेरधित्यकाम्। अशेत स्थण्डिले पश्यन् रम्याः प्रकृतिसम्पदः॥
जोसफ् मरियया सार्कं दिव्यं शिशुम् अपूपुषत्।	यहूदबालकैरन्यैः क्वापि क्रीडारतस्तथा। क्वापि चिन्तापरः सर्वैरलक्ष्यत सबालकः॥
स बालकः सदा चिन्तापरः इव अवर्धत।	पुरे नासरथे सार्धं कन्यया प्रियया चरन्। असिधाराव्रतं तक्षा शिशुं दिव्यमपूपुषत्॥

IV. उदाहरणानुसारं वाक्यद्वयं योजयत।

उदा - विद्यालयं गच्छति। पाठं पठति।

विद्यालयं गत्वा पाठं पठति।

१. पुस्तकं पश्यति। पाठं वाचयति।

२. घण्डानादं श्रुणोति। कक्ष्याम् आगच्छति।

३.स्नानं करोति । ईश्वरं वन्दते।

४. आसन्दे उपविशति।ओदनं भक्षयति।

उत्तरम्

पुस्तकं दृष्ट्वा पाठं वाचयति।

घण्डानादं श्रुत्वा कक्ष्याम् आगच्छति।

स्नानं कृत्वा ईश्वरं वन्दते।

आसन्दे उपविश्य ओदनं भक्षयति।

HSSLiVE.IN

V. उदाहरणानुसारं विश्लेषयत ।

उदा - यहूदबालकैरन्यैः = यहूदबालकैः + अन्यैः

१. छात्रैरन्यैः = --------- + --------- ।

२. मित्रैरन्यैः = ---------- + --------- ।

VI. श्लोकं दृष्ट्वा गद्यक्रमं पूरयत ।

क.

यहूदबालकैरन्यैः क्वापि क्रीडारतस्तथा ।

क्वापि चिन्तापरः सर्वैरलक्ष्यत सबालकः ।।

सः ------ क्वापि अन्यैः ------- क्रीडारतः तथा क्वापि ----- च -------अलक्ष्यत ।

ख.

मेषपालैर्नीयमानं मेषयूथं निरीक्ष्य सः ।

कुमारश्चिन्तयामास भाविशिष्यगणं निजम् ।।

मेषपालैः ------- मेषयूथं ----- स -------निजं -------- चिन्तयामास ।

ग.

आत्मना बलवानेष ज्ञानपूर्णश्च बालकः ।

अवर्धत समं पित्रोरद्भुतानन्दशान्तिभिः ।।

आत्मना एष ------- बलवान् --------- च पित्रोः ------------समं --------- ।

VII. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

a. मेषपालैर्नीयमानं मेषयूथं निरीक्ष्य सः ।

कुमारश्चिन्तयामास भाविशिष्यगणं निजम् ।।

1) सः कुमारः चिन्तयामास । अत्र कुमारः कः ?

2) सः कुमारः किं चिन्तयामास ?

3) श्लोके प्रदत्तं ल्यबन्तम् अव्ययं चित्वा लिखत ।

4) श्लोकस्य आशयं स्ववाक्यैः लिखत ।

b. पुरे नासरथे सार्धं कन्यया प्रियया चरन् ।

असिधाराव्रतं तक्षा शिशुं दिव्यमपूपुषत् ।।

(1)तक्षकेण आचरितं व्रतं किम् ?

(2)दिव्यं शिशुम् अपूपुषत् । शिशुः कः?

(3)रेखाङ्कितस्य पदच्छेदं लिखत ।

(4)शलोकस्य गद्यक्रमं लिखत ।

c. मुनिना तेन नीतोऽसौ ताबोरद्रेरधित्यकाम् ।
अशेत स्थण्डिले पश्यन् रम्याः प्रकृतिसम्पदः ।।

a) मुनिना कस्य अधित्यकां नीतः ?

b) प्रकृतिसम्पदः पश्यन् स्थण्डिले किमकरोत् ?

c) रेखाङ्कितस्य पदच्छेदं लिखत ।

d) श्लोकस्य आशयं स्ववाक्यैः लिखत ।

VIII. रेखाङ्कितपदानां स्थाने समानार्थकपदान्युपयुज्य वाक्यं पुनर्लिखत ।

तेन मुनिना ताबोरद्रेः अधित्यकां नीतः । असौ रम्याः प्रकृतिसम्पदः पश्यन् स्थण्डिले अशेत ।

(अवलोकयन्, प्रापितः, शयितवान्, मनोहराः)

उत्तरम्

तेन मुनिना ताबोरद्रेः अधित्यकां प्रापितः । असौ मनोहराः प्रकृतिसम्पदःअवलोकयन्, स्थण्डिले शयितवान् ।

IX. पेटिकायाः पदान्युपयुज्य द्वौ वाक्यौ लिखत ।

नीतः	ताबोरद्रेः	तेन मुनिना	अधित्यकां
भाविशिष्यगणं	निजं	स कुमारः	चिन्तयामास

उत्तरम्

१.तेन मुनिना ताबोरद्रेः अधित्यकां नीतः ।

२.स कुमारः निजं भाविशिष्यगणं चिन्तयामास ।

HSSLiVE.IN

X.यथोचितं योजयत ।

मुनिः	पि. सि.देवस्या
क्रिस्तुभागवतम्	व्रतम्
असिधारा	येशुदेवः
चिन्तारतः बालकः	जोसफ्

उत्तरम्

मुनिः - जोसफ्

क्रिस्तुभागवतम् - पि.सि.देवस्या

असिधारा - व्रतम्

चिन्तारतः बालकः - येशुदेवः

को हेतुः ?

i. अधः प्रदत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि कोष्ठकात् निर्धार्य लिखत ।

१. आत्मनाथवियोगात् व्रणितात्मा का ?

(यशोदा,यशोधरा, देवकी)उ. यशोधरा

२. सिद्धार्थःकेन सह जनपदमगच्छत् ?

(छन्देन, कृष्णेन ,बालेन) उ. छन्देन

३. सुप्रबुद्धस्य पुत्री का ?

(राधा , मायादेवी , यशोधरा) उ. यशोधरा)

४. सिद्धार्थः कस्य हेतुं परिचिन्तयति ?

(जननमरणानां, सुखस्य , विरहस्य) उ.जननमरणानां

५. सिद्धार्थः कुत्र तूष्णीमुपाविशत् ?

(मण्डपे , सिंहासने , बिल्ववेदिकायाम्) उ. बिल्ववेदिकायाम्)

६ . ' गात्रम् ' इति पदस्य समानार्थकपदं लिखत ।

(शरीरम् ,मनः ,वायुः) उ. शरीरम्

७. चापश्यम् - पदच्छेदं किम् ? उ. च + अपश्यम्

८. केवलं जिवितुं कियान् ----- अनुभूयते ।

(क्लेशः, रोगः , सुखः) उ. क्लेशः

९. दुःखस्य मूलं -----भवति ।

(सुखम्, आशा , क्लेशम्) उ. आशा

१०. गौतमबुद्धस्य मार्गः -----भवति ।

(जैनधर्मः, हिन्दुधर्मः,बौद्धधर्मः) उ. बौद्धधर्मः

११. शुद्धोदनस्य मायादेव्याःच सुपुत्रः आसीत् ।

(छन्दः, सिद्धार्थः, कृष्णः) उ. सिद्धार्थः

ii. कोष्ठकात् अव्ययपदानि उपयुज्य वाक्यानि पूरयत ।

(तथापि, एवम्, नैव, एव, किन्तु)

कूपात् जलं कर्षयन्तः ---- अतिकठिनानि कर्माणि कुर्वन्तः । -----अत्यावश्यकम् अनार्जयन्तः ---- भूरिणः । सुवर्णताल्यां मोदकानि ----- आवश्यकानि । ---- शुष्के पत्रे क्षुधां शमयितुं यत्किञ्चिदावश्यकं खलु ।

उत्तरम्

कूपात् जलं कर्षयन्तः एवम् अतिकठिनानि कर्माणि कुर्वन्तः । तथापि अत्यावश्यकम् अनार्जयन्तः एव भूरिणः । सुवर्णताल्यां मोदकानि नैव आवश्यकानि । किन्तु शुष्के पत्रे क्षुधां शमयितुं यत्किञ्चितावश्यकं खलु ।

iii. उत्तरं लिखत ।

अ. जीवितस्य वेदनामहमजानम् इति वाक्यं कः कां प्रति अवदत् ?

आ. वार्धक्यं रोगमरणं च साधारणमेव हि । कस्याः वचनमिदम् ?

iv. यथोचितं योजयत ।

माटम्प् कुञ्ञुकुट्टन्	-	सिद्धार्थस्य पत्नी
अशोकन् पुरनाट्टुकरा	-	महाप्रस्थानम्
शुद्धोदनः	-	को हेतुः
यशोधरा	-	कपिलवस्तुनरेशः ।

उत्तरम्

माटम्प् कुञ्ञुकुट्टन् - महाप्रस्थानम्

अशोकन् पुरनाट्टुकरा - को हेतुः

शुद्धोदनः - कपिलवस्तु नरेशः ।

यशोधरा - सिद्धार्थस्य पत्नी

v. मातृभाषया आङ्गलभाषया वा अनुवदत ।

वार्धक्यं रोगमरणं च साधारणमेव हि । सर्वैरपि दृष्टं च तत् । यद्यपि इतरेषां वेदना न दृष्टा तथापि स्वकीयां वेदनां जानात्येव हि । यद्यपि जरावन्तमन्यं वृद्धं न पश्यति ।तथापि स्वकीयस्य एवमेव ।

vi. को हेतुः इति पाठाधारेण सूचनानुसारं बुद्धदेवस्य जीवितमधिकृत्य उपन्यासं लिखत ।

अद्याहं लोकमपोश्यं , जीवितस्य वेदनामहमजानम्, अत्यावश्यकम् अनार्जयन्तः, दृष्टानां हेतुं परिचिन्तयामि ।

vii. अधः प्रदत्तं गद्यभागं पठित्वा निर्देशानुसारम् उत्तरयत ।

सायं प्रत्यागतः सिद्धार्थः उद्यानस्य बिल्ववेदिकायां तूष्णीमुपाविशत् । तन्नेत्रे अर्धनिमीलिते आस्ताम् । सः एवं अवदत् - "यशोधरे अद्याहं लोकमपश्यं । वार्धक्यं मरणं चापश्यम् । रोगं वेदनां चापश्यम् ।" यशोधरा प्रत्यवदत् - "साधारणम् अनया यशोधरया कियद्वारं दृष्टमस्ति एतत्सर्वम् । बाल्ये सुप्रबुद्धस्य पुत्रीत्वेन सखीभिः सह विचरत्यवसरे । तेन किम् ? वार्धक्यं रोगमरणं च साधारणमेव । सर्वैरपि दृष्टं च तत् । जीवितस्य वेदनामहमजानम् । केवलं जीवितुं कियान् क्लेशः अनुभूयते ।"

a. गद्यभागे निःशब्दम् इत्यर्थे प्रयुक्तं पदं किम् ?

b. सिद्धार्थः कुत्र तूष्णीमुपाविशत् ?

c. सुप्रबुद्धस्य पुत्री का ?

d. 'कियद्वारम् ' इत्यस्य पदच्छेदः कः ?

viii. संभाषणं पूरयत ।

सिद्धार्थः - यशोधरे श्रूयताम् ।

यशोधरा - आम् । वदतु ।

सिद्धार्थः - --------- ।

यशोधरा - अनया यशोधरयापि कियद्वारं दृष्टमस्ति एतत्सर्वम् ।

सिद्धार्थः - -------------------- ।

ix. अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत ।

(तत्र , सह , तूष्णीम् , अद्य)

A. हे , बालकाः शब्दं मा कुर्वन्तु , ------- उपविशन्तु ।

B. ------- बुधवासरः भवति ।

C. पुत्रः पित्रा ------ आपणं गच्छति ।

D. मम पुस्तकं ------- अस्ति ।

उत्तरम्

A. हे , बालकाः शब्दं मा कुर्वन्तु , तूष्णीम् उपविशन्तु ।

B. अद्य बुधवासरः भवति ।

C. पुत्रः पित्रा सह आपणं गच्छति ।

D. मम पुस्तकं तत्र अस्ति ।

x. संस्कृतभाषया अनुवदत ।

क.

१. ശുദ്ധോദനന്റെയും മായാദേവിയുടെയും പുത്രനായിരുന്നു സിദ്ധാർത്ഥൻ.

२. ഇന്ന് ഞാൻ ലോകത്തെ കണ്ടു. വാർദ്ധക്യവും മരണവും കണ്ടു.

३.വാർദ്ധക്യവും രോഗമരണവും സാധാരണമാണല്ലോ.

४.ജീവിതത്തിന്റെ വേദന ഞാനറിഞ്ഞു.

५. ഗൗതമബുദ്ധന്റെ മാർഗ്ഗം ബുദ്ധമതം എന്ന പേരിൽ പ്രസിദ്ധി നേടി.

xi. अधः प्रदत्तानि प्रादेशिकभाषया आङ्गलभाषया वा परिवर्तयत ।

१. अहं विद्यालयं गच्छामि ।

२. अशोकः विपणीं गच्छति ।।

३. सूर्यः उदयति ।

४. चन्द्रः शोभते ।

५. केरलं मनोहरं भवति ।

xii. अधो रेखङ्कितपदानां स्थाने पेटिकातः समानार्थकपदान्युपयुज्य खण्डिकां पुनर्लिखत ।

कपिलवस्तुनरेशस्य शुद्धोदनस्य पुत्रः आसीत् सिद्धार्थः । एकदा सह छन्देन सह जनपदं द्रष्टुं प्रातिष्ठत । सायं प्रत्यागतः उद्यानस्य बिल्ववेदिकायां तूष्णीमुपाविशत् । जनानां दुरितानि दृष्ट्वा सिद्धार्थः खिन्नमानसः अभवत् । मानवानां दुःखनिवृत्तये सिद्धार्थः पत्नीं पुत्रं च विहाय गृहात् प्राव्रजत् ।

भार्यां, उपवनस्य, दुःखितमानसः, राज्यं, तनयः, नृपस्य

HSSLiVE.IN

RATHI.T
GHSS. VARAVOOR
THRISSUR

TEAM NAVADHARA IN ASSOCIATION WITH NAVADARSAN 2021